

Rødben. Foto: Karsten Felsted.

sel (15), lille smed Filso SVJylland (16), tipper Agger, Thy (16 a); *tjåle*, *tyål* Mors (17) sml. ovenfor, *temsens-*, *tamsensfugl* Thy o. 1885 (18), *femsomsfugl* Thy o. 1925 (10); *køjesmutte* Tværsted Vendsyssel (19), *tjynk*, *tjønck*, *pjønck*, *pjynk*, *kynk* Vendsyssel, Læsø (20) efter stemmen, fuglen siger: Det er en ynck · at være en *tjynk* · og gå i køret og klag' sig. · Det er be'r · at vær' en skræ'r · og sidde ved kakkell og varm' sig (21), sml. tinksmed s. 148; den siger: sølle *Pier* [Per].

Tanghyt Brenderup VFyn (10), *ålekalv(en)* Drejø, Birholm (23), »den kalder på ål«, sml. klire s. 147; *tafugl* Sejerø o. 1890 (24), *hvidnæse* og *sortsnude* Nyord (25), *gliring* SFalster (10) efter stemmen, sml. kobbersneppe s. XXX, *tytfugl* og *kølfugl* Fejø (10), det sidste navn måske fordi fuglen har kølformet bryst.

Færøerne: *stelkur* 'stilk' (de lange tynde ben).

Rødben anser alle for gemene æggetyve og råber efter dem »tyv-tyv-tyv!« (27).

»Nede over engen udråber en rødbensklire (er det vist) sin lykke ved, at atter i år går dens regnestykke op, at 'tre gange syv er enogtyve!« *Kaj Munk* (28). »Dens skrig er fuld af betagende uro, af savn og såret længsel. En verdenssmerte! En ynde! Kliren er uden lige blandt fuglene!« *H. C. Andersen* (29).

LITTERATUR: (1) 451 290; (1a) 170 1909,54; (2) 212c tb. 216; (3) 651 145; (4) 659 24,134; 451 290; 785 148; (5) 669 147 (thjal); 936 53; 451 290; 212c tb.356; 321 30; 138b 91; 169 3,1930-31,148; (6) 287b; (7) 160 1904/30:3 (Boruphede, 1886); 202c 4,175; (8) 903 5.2, 156 sml. 171; (9) 388 (o. 1940); (10) 388; (11) 169 4, 1937,212; (12) 169 3,1930-31,147; (13) 138 23; (14) 212c tb. 356; 169 1,240; (15) 169 1,240; 202c 4,174; (16) 169 1,240; (16a) 169 3, 1930-31,148; 321 31; (17) 169 1,242 og 4, 212; (18) 321 30; 138b 91; (19) 202c 2,227; (20) 889 26/1 1948,18/2 1949; 202c 2,173; 707 123; 388; (21) 9 69; sml. 202c 2,221; (23) 156 15, 352; (24) 856 182; (25) 388; 599 21273; (27) 158 1927-28, 30; (28) 583c 179; (29) 9b 10.

Ryle, *Calidris*

ALM. RYLE, *Calidris alpina*; dens i yngletiden mørkebrune overside er rustrødt spættet, hoved og bryst har sortbrune pletter og bugen et stort sort skjold. Ret alm. ynglefugl ved vore kyster, men hyppigere på gennemrejse.

ISLANDSK RYLE, *Calidris canutus*; den sort-gråt brogede overside er rødpletet, vingerne blågråagtige, sommerdragstens underside rustrød. Alm. trækfugl ved kysten. Den SORTGRÅ RYLE, *Calidris maritima*, har hvid bug, rød- eller brunpletet overside og bryst. Fåtalig træk- og vintergæst. – Danmarks Dyreverden 7, 125-29, 133-38.

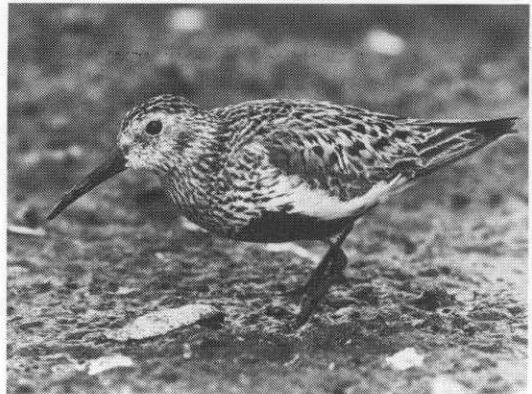
Ryle, ældre nydansk d.s., et lydord imiterende alm. ryles stemme trrr-yy eller try-ry-ryy, jf. dialektordet ryle 'klynke', svinet ryler 'skriger', norsk har ryla 'skrige langtrukket'.

I stednavnet Ryletorv 1882ff Hygum s. VJylland, måske i Røllum 'holm med ryler' 1543ff Åbenrå a. (1).

Fløjter Bornholm 1756 (2), *domsnepe* 1763- o. 1770 (3), *strandspurv* 1776 (4), *hvinglingföged* Skagen 1787 (5) måske fordi »den ligesom holder vagt på stranden over hvillinger og andre små fisk«, sml. præstekrave s. 132; *krylfugl* Skagen 1787 (5), *strandbo* 1802 (6), *strandløber* 1807ff (7), *pryllemænd* Sønderjylland 1852 (8), Uldum ØJylland (9), *terneksylt* 1852 (10); *sand(t)el* (11).

Pirre-, *piermand* (-mænd) SVJylland (12), den pirrer med næbbet i kystens sand og slik; omtydet til *Permand* (13); *blire* Alrø i Horsens fjord (14), *ryleritte* Vendsyssel (15), *pyt(te)*, *pytter*, *vandpytter* og *vandhytte* Odenseegnen (16), *pyt* Kertemindene (17), *horeunge* og *den tåbelige fugl* Birkholm, Drejø (18), *nekselbo* 'hjemmehørende på

Alm. Ryle i sommerdragt. BIOFOTO/C. J. Andersen.

Almindelige ryler i flugt. BIOFOTO/Niels Westergaard Knudsen.

Nekselø, Sejerø o. 1890 (19), *ridderk Omø* (18), *tyle Ourø* (18a), *stolk Nyord* (20), *pytting ØMøn*, Falster, VLolland (18).

ISLANDSK RYLE: *rødsnepe*, *kobbersnepe* og *gråsneppe* (21), *strandpommerans* Ringkøbing fjord 1900 (22) undersidens farve minder om pomeransfluglens s. 133; *blåsneppe* ØHanherred (23), *stålsnepe* Vendsyssel, Holbækegnene (24) efter de »stålgrå« vinger; *trineknægt* 'trædeknægt' Odenseegnen 1877ff (25).

SORTGRÅ RYLE: *rytter*, *strandrytter* 1776 (26), *strandryle* og *vintersnepe* 1852 (27) overvintrer i milde vintre; *havryle* (28).

Færøerne: (alm. ryle) *fjallmurrur* 'fjeld + knurre', den forjager mennesker, der nærmer sig reden, med murren og piben (1800; 29), (isl. ryle) *grågrælinger*, (sortgrå ryle) *sjógrælingur*; Grønland: (isl. ryle) *kajordlak*, (sortgrå ryle) *sigssariarsuk*, *sigssarmiutak* 'strandboeren' (30).

LITTERATUR: (1) 156 17, 121; 427 3,112; (2) 860 20; (3) 693b 1,123; 165 30,1936,129; (4) 659 22, 316; (5) 651 141f; (6) 418 223; (7) 659 22, 311; 451 280; (8) 451 280 (Haderslev vesteramt); (9) 224 1899,44 og 1915, 75; (10) 451 280; (11) 659 18,755; (12) 212c 2, 833; 169 3, 1930-31,146; 388; (13) 287b; (14) 932 2, 1937,51; (15) 212c 3,106; (16) 794 3,1885,68 og 5,106; 255 4,1931,51; (17) 169 1,241; (18) 388; (18a) 388 (1943); (19) 856

161; (20) 599 21273; (21) 383 2,254; (22) 700 119; (23) 202c 1,84; (24) 202c 4,107 (Kær h.); 388; 383 2,254; (25) 138 22; 255 4,1931,51 (*trindknægt*); 388; (26) 582 24; 165 30,1936,13 (Bornh.?): (27) 451 278; 903 8, 351; (28) 161 1190; (29) 500 152; (30) 562 33, 1907,82.

STEMMETYDNING, TALEMÅDER

Da Jesus blev korsfæstet, skreg rylen »rylt ham! rylt ham!« [ryst ham] (1), »riv ham! riv ham!« (2). Rylen står på tørvestakkene og råber til dem, der kører forbi: kør te, kør te! [kør til], men bekkasinen siger »turrrr!« (som til hest, når den skal standse) (3) sml. s. 140.

Talemåder: være så tynd som en ryle; om den langbenede: han er et ryleben, går på ryleben, er en rigtig ryle (4). Ryle = øgenavn til pige med lange tynde ben (»rylebenet«) eller mager og langbenet kvinde; den usikre, vaklende person står på halvandet ryleben og et spadeskraft (Vendsyssel; 5).

Til den udelige: du er en ussel ryle; pintelryletarm = lille skidt vigtig person; rylehytte = lille usselt hus, en rønne (6).

Rylens æg var rådne, hvis fuglen flagrede langs jorden, når ægsamlere nærmede sig (Harboøre o. 1870; 7) sml. vibe s. 126.

LITTERATUR: (1) 212c 3,106; (2) 464 8,374; (3) 464 9,82; (4) 464c 261,363; (5) 212c 3,106; 202c 3,208; (6) 212c 3,106; 170 1905, 19; (7) 858 34.

PROSA

De små sandstakke [er] med et blevet levende og triller afsted i hurtige ryk – rylerne! Ja minsanden. Deres bevægelser kan netop skimtes, når de farer hen over en af de mange lyse pletter. Længere borte, hvor lysningerne forsvinder, er det kun muligt at skelne mørkebrunt sand. Og rylernes spring ses kun, når man står stille; straks man begynder at gå synes jo alle sandormetuerne at sætte sig i bevægelse *Arthur Christiansen* (1).

»Det flyvende bånd« – dér kommer det ude langs med vandkanten, langt og smalt og yndefuldt svævende, føjende sig elastisk efter vindens luner. Det er et underligt bånd – se! Nu slog det krog på sin bagerste ende, nu formede det sløjfe, og nu blev det ligeså bredt som det før var langt, det står tilvejs som et uhyre, stormønstreret bordtæppe ... en stor flade tøj ligesom hængt op under himlen til tørring. Så strækker det sig atter; en usynlig hånd griber i tæppets ene snip og en anden i dets modsatte hjørne, det hales ud til bændel, til strimmel, til tråd ... det er hundreder af ryler skaret i forårsleg *Svend Fleuron* (2).

St. St. Blicher, Rylen (3).

LITTERATUR: (1) 132 17; (2) 222f 37f; (3) 69b 34.

Brushaner på parringspladsen tegnet af Mads Stage til Blichers „Trækfuglene“, 1950.

Brushane, *Philomachus pugnax*

I yngletiden er hanens fjerdragt på oversiden brunlig med hvide og gule pletter og bugen hvid, resten en blanding af sort, hvidt, rødt, gult osv.; den har bred fjerkrave om halsen og to strittende fjerørere. Hønsens overside og vinger er broget grå- og sortbrune med rødlig pletter. Ret alm. ynglefugl i VJylland og enkelte steder på øerne. – Danmarks Dyreverden 7, 145-49.

Et betydeligt antal brushaner holdt til på ubeboede holme i det sydfynske øhav, hvor man fangede dem i hestehårdroner (1).

Brushane, -kok, -høne o. 1700ff, når hanen kæmper med rivaler bruser (stritter) den store fjerkrave; brushane i overført betydning om en opfarende person (2).

Table o. 1700 (3), *rytter* (sml. s. 160) og *brusrossnepe* »når den har kastet sit brus« 1763 (4), *stålsnepe* og *bruskopsnepe* 1776-1809 (5), *bruskop(pe)* Læsø 1802 (6), *brustitte* 1804 (7).

Storkok Højer (8), *søhøne* (i efterårsdragt), hanen *skogger-*, *skogrekok* VJylland (9), *pludderkok* Vinding s. VJylland (9a); *stårrekok, -høne* V og MJylland (10), *styrrehøne* Bøvling VJylland (9), *bussehøne* Holmsland klit (11), *rend(e)høne* Ø og VHanherred (12) fordi man fangede den med rendestrikker; *Egholmskok, -høne* Ærø 1852ff,

